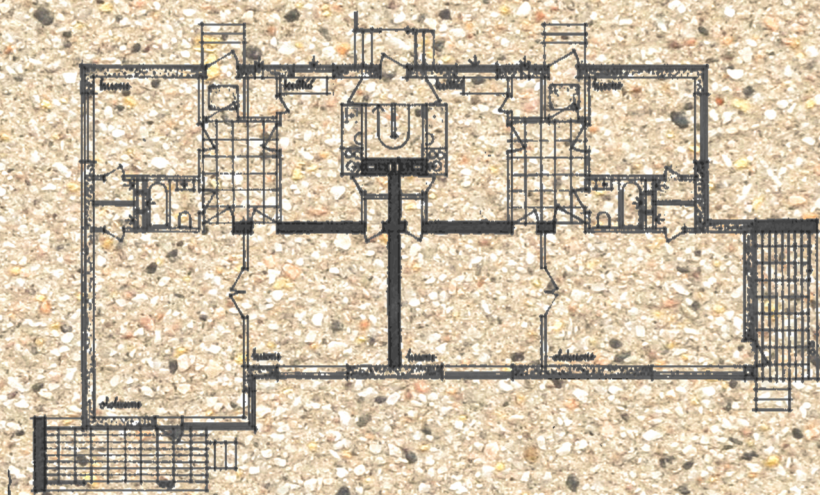

Panta

Jukka Antila

Panta

Jukka Antila

Panta

Romaani

Tämä on vuonna 2019 ilmestyneen e-kirjan Panta painettu versio.

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© 2025 Jukka Antila

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273,
22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-1115-6

Tämän fiktiivisen tarinan henkilöillä ei Aarne Erviä lukuun ottamatta ole mitään todellisuuspohjaa ja myös tapahtumat ovat tuulesta temmattuja. Monet paikoista ja rakennuksista ovat sen sijaan todellisia ja toistaiseksi suurelta osin olemassa.

Samettitakkinen mies keikkui ikkunan ääressä seisten vuoroin kantapäillään, vuoroin päkiöillään. Selässä oli pitkistä istunnoista syntyneitä vekkejä.

– Tulepa katsomaan.

Ilari meni lähemmäs nähdäkseen mitä Tarvolla oli näytettävänä.

– Mitä mieltä olet noista vastapäisistä taloista?

Ilari kurkisteli osoitettuun suuntaan ja näki valkean kerrostalon ja sen alakerrassa olevan kivijalkamyymälän, ilmeisesti divari. Sen jälkeen oli uusi lasiseinäinen liikerakennus, sitä seurasi iäkäs puurakenteinen kaupunkitalo. Kauempana näkyi vain pysäköintialue. Ilari totesi Tarvolle, että dee-tee-cee, siinä järjestyksessä.

– Voisitko selittää tarkemmin?

Kerrostalo oli Ilarin mukaan funkkiksen jälkimainingeissa kyhätty, siitä D. Seuraava hirvitys ei hänen mukaansa tulisi kestäämään yhtä kauan kuin veljet molemmin puolin, aivan T-luokkaa. Kolmas, komea puutalo, oli kestänyt jo sata vuotta, mutta Ilari näki, että sen oven kohdalle oli kyhätty uusi metallisen näköinen lippa. Siksi Ilari luokitteli sen C:hen.

– Ja nämä kirjaimet tarkoittavat?

Kyseessä oli Ilarin itse kehittämä rakennusperintöyhdistyksen luokittelu A:sta Z-kirjaimeen. Ääkköset oli jätetty pois mahdollisen tulevan kansainvälisen standardoinnin vuoksi. Ilari naurahti puheilleen ja palasi istumaan.

– Aakkosten alkupää on ilmeisesti se parempi pää? Mitä toimenpiteitä sinä ehdottaisit, jos olisi mahdollisuus vaikuttaa?

Ilarin mielestä kerrostalon rappaus kaipasi korjausta ja ruumat kyltit joutaisivat helvettiin. Liiketalon saisi räjäyttää ja puutalo pitäisi entisöidä alkuperäiseen asuunsa.

Tarvo viittasi Ilarin takaisin istumaan ja asettui sitten hitaallaan omaan tuoliinsa. Hän otti vielä kynän ja muistikirjan käteensä ja jatkoi vasta sitten.

– Onko tuo mainitsemasi räjäyttämisen ikään kuin vertauskuvallinen toive vai ihan konkreettinen pamaus?

Ilari tarkensi, ettei hän tietenkään mitään pommia ajatellut.

– Niin niin. Mitä tuntemuksia tuon kaltaiset uudet rakennukset sinussa herättävät?

Ilari naputteli kädet ristissä peukaloitaan vastakkain. Hän tuhisi hetken miettiessään miten tuollaiseenkin nyt sitten voisi vastata. Lopulta hän sanoi, ettei kiinnittänyt niihin enää huomiota, ei ainakaan kaupungissa. Ilarin mukaan kaupunki on kaupunki ja sille on pakko sallia erilaisia kerrostumia. Kauneuttakaan ei huomaa, jos ei ole rumuutta seassa.

– Oletko todella sitä mieltä?

Ei Ilari aivan sitä mieltä ollut, mutta kertoi työskentelevänsä siihen suuntaan.

– Minä luulen, että meillä on tässä ihan mielenkiintoinen työsarja edessä. Nyt päästiin jo hyvään alkuun. Ensi tiistaina samaan aikaan?

Ilari hämmentyi keskustelun pikaisesta lopusta. Hän vilkaisi kelloaan ja totesi kolme varttia kuluneen yllättävän nopeasti.

Ilari Kenosmaa talutti pyöränsä kadun yli vilkaistakseen divarin ikkunat. Muutama Pahkasika, edellisjouhun hittiromaani ja

kuulumisia Kiestingin suunnalta. Divarien koluaminen oli vanha tapa, josta hän oli jo luopunut, mutta tässä hän taas oli peittelemässä lasin heijastuksia. Kuin potkiakseen maassa maakaavaa kauppias oli asetellut ikkunan reunaan Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, kaikki kolme osaa. Kirjastosta Ilari oli sen pari kertaa lainannut, mutta ei ollut koskaan löytänyt itselleen omaa sarjaa.

Ilari jätti kirjat ikkunaan ja lähti ajelemaan kotiinpäin. Kesäloma oli alkanut, mutta tänä vuonna se olisi erilainen. Edellisenä kesänä peli oli puhallettu poikki. Alkuvaiheen kiukun jälkeen Ilari oli ollut kuitenkin lopulta tyytyväinen vihellykseen. Kun keväällä saatiin käräjät viimein käytyä, rehtori oli jutellut hänen kanssaan pitkään ja ojentanut sitten valmiin ajanvarauslapun työterveyslääkärille. Älä hyvä mies kuluta itseäsi loppuun. Käyt Honkimon luona ja katsotte, jos jotain kannattaisi tehdä. Lautakunta käsittelee asian, mutta varmaan riippuu enemmänkin sinusta itsestäsi, jatkatko syksyllä. Olethan sinä meidän parhaita opettajia, mutta olet varmaan samaa mieltä siitä, että muut kiireet häiritsivät vähän liikaa. Etkä sinäkään enää niin nuori ole. Pitäähän sitä harrastuksia tietenkin olla, mutta...

Lääkäri oli sitten puolestaan puhellut itsekseen harvinaisen pitkään, kymmenen minuuttia, ja saanut Ilarin suostumaan psykologille. Käyt siellä juttelemassa. Ihan vaan katsot, jos se auttaisi kokoamaan itsesi. Se on taas muutaman kuukauden päästä kova talvi edessä.

Ilari tiesi itsekin, että homma oli edellisellä lomalla lähtenyt käsistä. Seuraavan talven työt eivät olleet kärsineet sen enempää, kunhan oppilaat olivat saaneet asian keskenään kohistua ja siirtyneet seuraavaan asiaan. Tyttöjen jumppamaikan käryäminen ratista sattui siinä mielessä hyvään aikaan.

Niinpä Ilari oli nyt tulossa Tarvo Roimasen vastaanotolta. Ei se loppujen lopuksi niin hankalaa ollut. Ihan mukavakin jutella, kun kerrankin joku kuunteli. Tavallisesti ihmiset joko keskeyttivät välittömästi huomattuaan, mitä hänellä oli asiaa tai opettajainhuoneessa olivat kuuntelevinaan sen verran, että saivat omat tarinansa järjestykseen, odottivat kuitenkin vain omaa suunvuoroaan. Meidän Riina haluaa nyt sitten mopon. Et kuule osaa kuvitella minkälaista on vielä elääkin noiden keskeneräisten kanssa. Pääset kuule vähällä, kun et ole laittanut lapsia.

Ilarin edellinen kesä meni tositoimissa. Ei ehkä aivan suunnitelmien mukaisesti, mutta viimein hän pääsi käsiksi käytännön toimenpiteisiin. Lähes koko loman Ilari liikkui Oulujokivarressa ja Kainuussa asuen vuokramökeissä ja leirintäalueilla. Hän telttaili heinäkuussa jonkin verran myös metsässä sen jälkeen, kun oli suututtanut palopuheillaan erään lomakylän omistajan. Maaret oli kesäkuun alussa pari päivää mukana, mutta ei tullut enää myöhemmin huomattuaan, että Ilarin harrastus alkoi muuttua turhankin vakavaksi.

Kun Ilari sitten heinäkuun lopussa palautettiin kaupunkiin, häntä odotti keittiön pöydällä aaneloselle kynäilty viesti: Olen hankkinu oman luukun. Selvitellään paprut, kun ollaan vähän rauhoituttu. Joku tinanappi kyseli sinua. t. Maaret.

Kirjettä lukiessaan Ilari mietti kenen tässä pitäisi rauhoittaa, hän itse oli mielestään hyvinkin tyyni huolimatta reissulla sattuneista vastoinkäymisistä. Juuri nyt rassasivat eniten Maaretin sanavalinnat. Tuollainen kammottava kielenkäyttö kirjessä osoitti huonoa makua ja tyyliä. Ja missä oli viestin päiväys? Tällaiset asiat olivat vieraannuttaneet heitä toisistaan jo pitkään, vaikka aluksi Maaret oli ihastuttanut Ilaria raikaa luonnonlapseudellaan.

– Voi poika, ala sie tulla sieltä. Nyt naidaan niin, että järki lähtee.

Ilarilta lähti järki.

Maaret oli tumma, reipasluontoinen Lapin tyttö Kemijärveltä ja hänen rakkautensa luontoon ja erämaihin oli aluksi

koskettanut Ilaria voimakkaasti. Kieltämättä Ilaria kosketti myös Maaretin vartalon pehmeys ja sen sievä pyöreys. Ilari muisti, kuinka he puhuivat ja puhuivat, puhuivat yökausia, jos eivät naineet. Puhuivat tuntuista, kuruista, koskista, tekoal- taista, taloista, taimenista, sisustamisesta, kotkista, lapsista. Molemmat puhuivat, mutta kumpikaan ei kuunnellut. Vasta aikojen päästä Ilari alkoi ymmärtää, että kun hänen mielestään voimayhtiöt olivat tuoneet sivistyksen pohjoisen, Maaretin mielestä ne olivat tuhonneet kaiken.

Ilari ei voinut väittää itselleen Maaretin lähdön tulleen yllä- tyksenä. Silloin alkukesästä, kun he viimeksi tapasivat, sano- mattomia asioita jäi leijumaan niin paljon, että kummallakaan ei ollut voimia alkaa niitä purkamaan. Eikä siihen auttanut enää naiminenkaan, vaikka sitä sentään kokeiltiin. Ilari oli sil- loin tällöin itsekin antanut mielensä lentää asetelmaan, jossa hänellä olisi kumppanina joku, joka ymmärtäisi kuinka tär- keän asian puolesta Ilari taisteli. Eikä haittaisi, jos tämä kump- pani myös keräisi pikkuhousunsa pyykkikoriin ja puristaisi tiskiluutun kunnolla kuivaksi.

Ilari mapitti Maaretin viestin vihreään kansioon. Vähän hän mietti, kuuluisiko paperi poliisin mainitsemisen myötä viran- omaisasioihin vai henkilökohtaisiin, mutta päätyi laittamaan henkilökohtaisiin.

Asunto oli lähes ennallaan. Äkikseltään näytti siltä, että vain Maaretin omat vaatteet ja toinen nojatuoli olivat poissa, mutta tarkemmin silmäillessään Ilari huomasi astiakaapinkin väljentyneen huomattavasti. Myös Maaretin levyt ja levysoitin olivat poissa. Lenco-vinyylisoitin oli Maaretin isän perintöä ja ymmärrettävästi rakas laite. Maaretin ihmeellisiä punk- ja ope- rettihevilevyjä Ilari ei kaipaasi. Mihinkähän Maaret aikoi kyt- keä levarinsa, kun stereolaitteisto näytti muilta osin jääneen

räkkiin? Kirjahyllyssä oli tyhjiä paikkoja, ainakin kohdissa AUS ja WOO. Myös NES oli kadonnut. Maaretin ailahtelevat lukumielitymykset näkyivät tässäkin. Nyt Ilari joutuisi taas käymään kirjat läpi ja siirtelemään laput oikeisiin kohtiin, mutta toistaiseksi hyllyt saisivat olla. Hän ei kuitenkaan maltanut olla nostamatta muutamaa lappeelleen kaatunutta teosta pystyyn.

Ilari hieman ihmetteli, olisiko edessä vielä jonkinlainen isojako vai jäisivätkö loput tavarat hänelle. Mitä hän oikeastaan haluaisi pitää? Ikean kirjahyllyn tai Sotkan sohvan? Ehkä Anttilan lautaset tai Jyskin sängyn. Mikään ei tuntunut säilyttämisen arvoiselta. Maaret oli aina halunnut hankkia kierrätyskalusteita, mutta Ilari kieltäytyi ottamasta asuntoon toisten vanhoja haisevia sohvia. Ilari näki paljon vaivaa osoittaakseen, kuinka uusiakin sai edullisesti, ja niinpä talouteen hankittiin halpoja kalusteita, joista kumpikaan ei pitänyt.

Ilari meni makuuhuoneeseen ja totesi, että parivuode oli sijaamatta kuten aina Maaretin jäljiltä. Sen piti kuulemma saada kuivahtaa ennen päiväkuuntoon laittamista.

Ilari tempaisi peitot pois ja katsoi, vaikkei halunnut, lakanoiden kunnon. Mitään erityisempää ei näkynyt ja uupunut Ilari kellahti hetkeksi vuoteelle. Siinä hänen nenäänsä alkoi tunkeutua tuttu tuoksu. Ilari ei kyennyt erittelemään mikä siinä oli hormoneja tai deodoranttia, hikeä tai yövoidetta, suihkusaippuaa tai valkovuotoa. Se oli Maaretin haju. Ilari pyyhkäisi silmänsä peiton kulmaan, nousi ylös ja repi lakanat sängystä sulloen ne saman tien pyykkikoneeseen.

Tarvo odotti, että Ilari oli asettunut alas ja istuutui sitten itse. Hän pingahti kuitenkin heti uudestaan ylös ja touvasi kirjoituspöydän kulmalta muistikirjansa. Ei pitäisi värkätä näkyvästi paperien kanssa, mutta näin Tarvo tunsu olonsa turvallisemmaksi.

– No niin. Viimeksi päästiinkin ihan mukavasti alkuun. Mitä sinulla on mennyt?

Ilari sanoi, että ihan hyvin. Oli hänellä ollut vähän opettelemista, kun ei ollut tottunut olemaan yksin kesälomalla kaupungissa.

– Niin. Tuntuuko se pahalta?

Oudolta se Ilarista tuntui ja aika pahaltakin. Välillä. Hän oli kuitenkin ajatellut, että syököön paskansa siellä jokivarressa.

– Ai niin. Ajattelin kotioloja, mutta mitä tarkoitat?

Ilarin oli uskottava, ettei yksi mies voi maailmaa pelastaa.

– Oletko kokenut, että sinun pitäisi ikään kuin pelastaa koko maailma?

Ei Ilari ihan sitäkään tarkoittanut, mutta hän oli yrittänyt säilyttää ihmisten elinympäristöä edes joltain osin siedettävänä.

– Käsitin viimeksi, että olet itsekkin sieltä jokivarresta kotoisin. Voisitko kertoa siitä hieman lisää.

Ilari kertoi. Kun pää aukesi, monenlaisia asioita alkoi tulla mieleen. Hän oli syntynyt kuusikymmenluvulla toimihenkilöperheeseen. Sisaruksia ei Ilmarille ilmaantunut. Isä oli päiväystäjänä voimalaitoksella ja teki enimmäkseen vuorotyötä. Äiti

oli lähes aina kotona tehden joskus opettajan sijaisuuksia kirkonkylän koulussa.

Asuinpaikka oli ympäristöönsä nähden erikoinen saareke: pieni tiivis teollisuusyhdyskunta hajanaisen agraarisen ja alkukantaisen alkuperäisväestön keskellä. Kuin lähetysasema keskellä pimeintä viidakkoa, kuten Ilari asiaa kuvasi.

– Piditkö ympäristöä jotenkin villinä ja pelottavana? Tarvo kysyi.

Aivan siitä ei sentään ollut Ilarin mukaan kysymys, oma yhteisö erottui kuitenkin selvästi lähiseudun muusta väestöstä. Hän jatkoi kertoen, kuinka yhtiön asuntoalueella oli asunut parhaimmillaan varmaan viisisataa ihmistä. Koulussakin kymmeniä oppilaita, joista vain pieni osa oli yhteisön ulkopuolelta. Kaikkien kavereiden isät ja monien äiditkin olivat voimayhtiössä töissä. Tämä Pyhäkosken voimalaitos oli osa koko Oulu- ja Emäjokien yli ulottuvaa voimalaitosketjua. Paikka oli Muhoksella, Leppiniemessä, nelisenkymmentä kilometriä kaupungista.

– Entä se eläminen tuollaisessa pienessä kylässä?

Oli se Ilarin mielestä hieman sulkeutunutta, vanhemmat seurustelivat muiden yhtiöläisten kanssa ja lapset leikkivät keskenään. Koulussa tutustuttiin sitten alkuperäisväestöönkin, mutta ne siteet jäivät enemmänkin satunnaisiksi. Sen verran tuli käytyä ulkopuolisten luona, että Ilari näki, kuinka erilaista siellä oli. Navettoja ja hajua, hoitamattomia pihoja täynnä maatalousromua. Autioita taloja, luhistuvia latoja ja villiintymään jätettyjä peltoja.

– Oliko siellä ulkopuolella pelottavaa?

Ei se pelottanut, mutta Ilarin mielestä oli paljon hauskem-paa pelata potkupalloa hoidetulla nurmikolla ja lyödä pesistä autotallien edessä hiekkakentällä. Saattoi myös kiipeillä

vanhassa tukkirännissä ja tasapainoilla uittopuomien päällä. Kaikki oli siistimpää. Ei sillä lailla kuten nuoret sanoo nykyään, että siistii, vaan niin, että oikeasti ympäristöä hoidettiin ja talot pidettiin kunnossa. Tuntui, että kodin komea lomalaudoituskin maalattiin lähes joka vuosi. Kaikki joki-yhtiön työntekijöiden asunnot, voimalaitokset ja muut rakennukset olivat saman arkkitehdin suunnittelemia. Ilari muistutti Tarvoa siitä, että suunnittelija oli itse asiassa paljon suurempi tekijä kuin Aalto ja jäänyt liikaa tämän varjoon. Siinä silmä lepää, kun niitä taloja katsoo. Vaikka nykyään siinä Ilarin mukaan pikemminkin sydän särkyy.

– Kiinnititkö huomiota arkkitehtuuriin jo lapsena?

Eihän Ilari silloin ajatellut sitä sillä lailla. Kokonaisuus hahmottui vasta myöhemmin. Erityisesti sitten kun muutti sieltä pois ja alkoi ymmärtää, kuinka kauheassa ympäristössä useimmat ihmiset asuivat.

– Niinhän se varmaan käy. Palataan arkkitehtuuriin tuonempana. Jos mennään tuohon lapsuuteesi, niin kertoisitko jotain isästäsi?

Ilari joutui oikein tuumailemaan hetken, millainen isä oli. Sähköteknikko hän oli Ilarin mukaan, eikä siten ihan tavallinen työmies. Vaikka kaikki yhtiöläiset olivat aikoinaan rinta rottingilla yhtiön väkeä, oli tietty ero, oliko työmiehen poika vai teknikon poika vai ihan oikeasta herraperheestä. Sydänkohtaus vei isän joitakin vuosia sen jälkeen, kun työt vaihtuivat. Muuttivat kauko-ohjaukseen kaikki voimalaitokset ja isä siirrettiin siinä yhteydessä toisiin hommiin. Perhe muutti silloin kirkonkylälle aivan hirveän rumaan isän rakentamaan taloon. Tämä ei halunnut asua enää yhtiön asunnossa, kun tiedossa oli sekin, että viimeistään eläkkeelle jäädessä pitäisi joka tapauksessa lähteä. Taisi suutahtaakin aika tavalla homman

Miehen pään saa sekaisin vaikka arkkitehtuurilla, ja kun jokin asia menee liian pitkälle, siitä ei yleensä hyvää seuraa. *Panta* kertoo Ilarista, lähes tavallisesta aineenopettajasta, jonka valtaisa innostus rakennetun kulttuuriympäristön suojeluun, erityisesti Aarne Ervin suunnittelemiin voimalaitosyhdyskuntiin, johtaa vaikeuksiin sekä henkilökohtaisessa elämässä, että virkavallan kanssa.

Tämä kepeänsävyinen tarina liikkuu erityisesti Oulussa ja sinne johtavien vesireittien voimalaitosalueilla.